

BBC 134: DET FØRSTE SKIKKELIGE NAFO–SEMINARET PÅ TO OG ET HALVT ÅR!

En av våre atferdsveteraner, vår danske venn Jan Laursen, har vært på de alle fleste NAFO–seminarene siden tidlig på 1990–tallet, etter det jeg kan skjønne. Hver gang seminaret er over, og han må dra, er han like lei seg. En gang jeg møtte ham ved avreise, sukket han noe slikt som «Ta fra meg alle rettigheter som arbeidstaker, ta fra meg pensjon, ta fra meg hva som helst, men ta ikke fra meg NAFO–seminaret.» Hvis dere lurer på hvem han er, så bare lytt etter en livlig godt voksen fyr som snakker dansk uten skarre–r. I stedet bruker han en blanding av sunnmørsk rulle–r og østlandsk tungespiss–r, som for øvrig høres litt corny ut, spør du meg. Det er mulig at jeg var en av de første med skarre–r som han møtte etter å ha gjort nordmann av seg sent på 1980–tallet. Jeg spurte ham om hvorfor han ikke skarret. Han svarte at han trodde at ingen i Norge skarret. Derfor hadde han desperat gått inn for å lære seg en mest mulig norsk r, etter hans begreper, så fort som overhodet mulig. Kom ikke å si at språk, eller snakking, ikke er lært. Det er vi jo opptatt av på NAFO–seminaret, som det nå skal handle om.

Storefjell Resort, om enn ikke i dagens utgave eller med dagens navn. Skal vi tippe sent 1950–tall? I så fall er det 30 år før NAFO kom dit for første gang i 1988, som er 33 år siden! Mye har skjedd...

Snaut 400 deltakere var samlet fra 28. til 31. oktober, drøyt halvparten av det vanlige antallet. Det er likevel bra når det fortsatt er litt restriksjoner. Folk har også kommet ut av vanen med å dra på NAFO–seminaret, som attpåtil ble holdt på motsatt tid av året. Ikke minst har NAFO hatt flere digitale seminarer med meget god oppslutning. De ga gode inntekter for NAFO, og tilsvarende utgifter for kommuner, som kanskje ikke hadde råd til å sende så mange til det «skikkelige» seminaret forleden. Også det ga gode inntekter, trolig flere hundre tusen kroner, som folk kan sjekke på atferd.no når offisielle tall legges ut.

Jeg snakket en del selv, og deltok ikke på alt, så det er begrenset hva jeg har å si om det faglige innholdet på seminaret. En forelesning som jeg var på, og bet meg en del merke i, var Erik Arntzens om atferdsanalyse. Ja, du leste riktig. Jeg tenkte at han kanskje skulle ta utgangspunkt i debatten om nevrodiversitet som har «rast» i sommer, men den var han vel ikke engang inne på. Men skam ble det likevel, fra en annen vinkel. Nærmere bestemt snakket han om vår identitet, og om å stå fram med den. Mange kjenner til at det teoretiske og filosofiske flaggskipet blant de atferdsanalytiske tidsskriftene, *The Behavior Analyst*, skiftet navn til *Perspectives on Behavioral Science* i 2017. *The Behavior Analyst*, altså «Atferdsanalytikerens», var et minst like klart og tydelig navn som *Journal of the Experimental Analysis of Behavior*, *Journal of Applied Behavior Analysis* og det nyere *Behavior Analysis in Practice*, for ikke å snakke om *European Journal of Behavior Analysis*, og i all beskjedenhet, *Norsk tidsskrift for atferdsanalyse*. «Atferdsanalytikerens» ble altså byttet ut med noe vagere, til manges overraskelse.

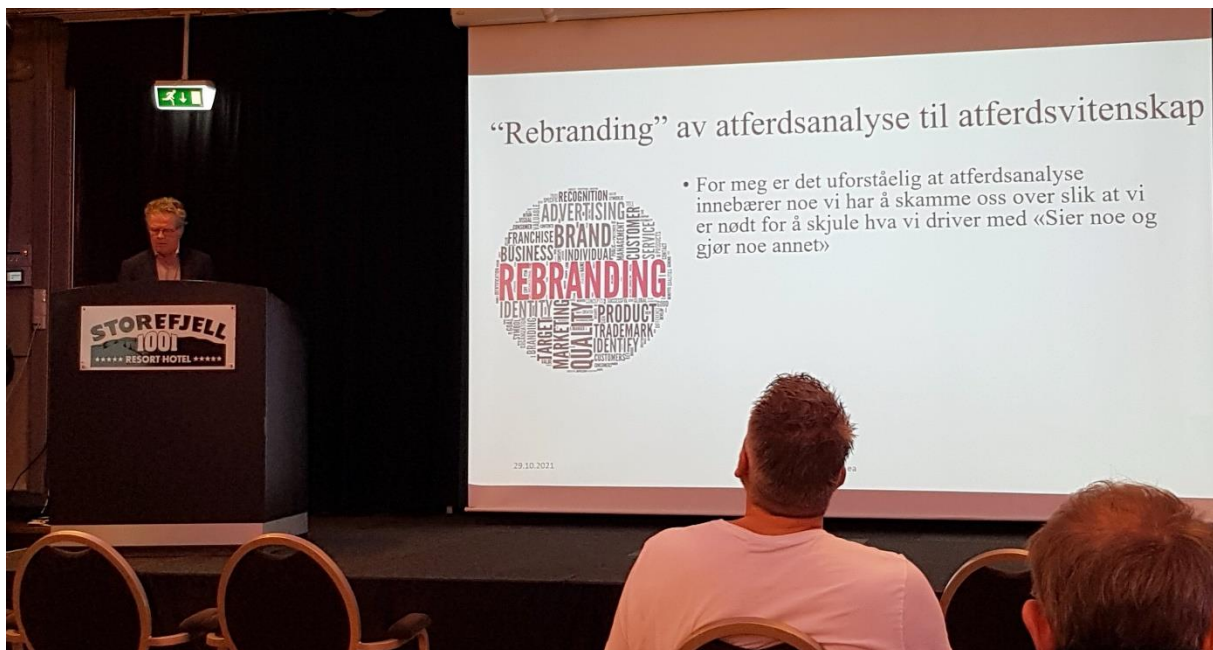

Et blikk inn i NAFOs sekretariat på slike seminarer. Fra venstre Per Tronsaune, som alltid holder innføringsforelesningene (sammen med Børge Strømgren), Monica Vandbakk (som dessverre ikke kunne komme i år), regnskapsfører Christian Kjeldstad, og organisasjonssekretær Thor Johnny Eriksen, som bærer betegnelsen «krumtapp» med glans.

Ikke nok med at et svært viktig tidsskrift byttet navn. En del har også begynt å ta til orde for å bytte ut atferdsanalyse med atferdsvitenskap over hele linjen, slik at det knapt vil være noe som heter atferdsanalyse lenger. Arntzen må ha helt rett når han mener at dette vil medføre en utvanning av vår egenart, eller sagt på en annen måte: At vi går med i et større atferdssluk. Skal vi begynne å bruke deres begreper? I så fall vil det jo svekke vår identitet og egenart tilsvarende mye. Skal andre begynne å bruke våre begreper? Det er det nok liten mulighet for. Vi er små, og det reduserer i seg selv muligheten for å gjøre seg gjeldende. Hvis noen ber *meg* om å definere ‘atferdsvitenskap’, vil atferdsanalyse bare være en av flere tilnærminger som jeg vil regne opp, og jeg ville nok ha tatt med all psykologi som har den minste tilknytning til pavloviansk og skinneriansk læringsteori, inkludert kognitiv atferdsterapi. Hvis atferdsanalyse skal integreres i en mer diffus atferdsvitenskap, blir det misvisende, og vil tildekke det vi driver med. Kognitiv atferdsterapi har for øvrig gjort et lignende grep selv, i alle fall her i landet, ved stort sett å ha kuttet ut «atferds-», slik at det bare «kognitiv» terapi står igjen. Også det er ganske misvisende og tildekkende, når vi vet hvor stor betydning de grunnleggende atferdsterapeutiske metodene har. Det er ikke så lett å snakke seg ut av en fobi eller en tvangslidelse.

Uansett får vi inderlig håpe at ingen vil «tukle» med vårt begrepsapparat, og med våre metoder. Vi får tro at vi som virkelig er interessert i atferdsanalyse, kan fortsette å drive med mer eller mindre rendyrket atferdsanalyse, og at vi kan snakke og skrive vårt språk.

På seminaret snakket jeg selv om forholdet mellom atferdsanalytisk grunnforskning og atferdsanalytisk praksis, og om hvor mange begreper og metoder vi trenger for å beskrive årsaker til atferd, og hva vi kan gjøre. Det har faktisk en viss relevans for det som Arntzen snakket om, nærmere bestemt vår egenart og identitet. Jeg tok nemlig til orde for at mye atferdsanalytisk grunnforskning har lite å si for anvendelse, og at mange begreper er nokså overflødige. Det finnes trolig over 1000 begreper, men vi kommer langt med en liten brøkdel av dem. Et begrepsapparat som ikke er større enn det trenger å være, svekker oss overhodet ikke som atferdsanalytikere, etter min mening. Som regel skjønner folk hvor vi står før vi rekker å si «forsterkning».

Erik Arntzen under sin forelesning om «atferdsanalyse-skammen».

Tilbake til den skammen som jeg tenkte at Arntzen ville snakke om. Siden i vår har det kommet noen saftige angrep på atferdsanalyse, stort sett fra en viss Gjerde, som blant annet kaller seg vitenskapshistoriker. Han har dømt atferdsanalyse nord og ned, mye på grunnlag av ting som pioneren innenfor opplæring av barn med autisme, O. Ivar Lovaas, gjorde og sa på 1960-tallet. Jada, Lovaas brukte strøm i behandlingsøyemed, som en form for straff. Det viste han også opptak av da han var i Oslo i 1968, og holdt forelesninger som hadde stor betydning for at atferdsanalyse ble kjent i Norge. Gjerde er også opptatt av at strøm brukes i USA i dag, samme hvor sjeldent det brukes, og hvor liten hensikt det har å sitte her i Norge å dømme behandling som vi ikke kjenner bakgrunnen for. På en ABAI-konferanse for noen år siden snakket jeg med en ansatt på Judge Rothenberg Center, der strøm har blitt brukt. Jeg fortalte at andre på konferansen harselerte med dem. Litt oppgitt svarte han «They should have seen our clients». Gjerde mener uansett å ha grunnlag for å si at atferdsanalyse er slik. Det blir en rar påstand når atferdsanalyse har blitt brukt i Norge i over 50 år, helt strømløst. Noe annet som gjør hans kritikk ganske vill, er at det foregikk mye «rart» på 1960-tallet. Siden han stadig viser til at lærerutdanninger har «diskreditert» atferdsanalyse, kunne det være fristende at lærere på den tiden, i praksis hadde full rett til å gi elever regelrett juling. Skal vi også legge ned all lærerutdanning?

Han har også fått noen svar. De har stort sett gått ut på at atferdsanalytikere generelt tar avstand fra slike metoder, og på å forklare hva atferdsanalyse går ut på. Svarene ser imidlertid ikke ut til å bite på ham. Men hva har dette med NAFO-seminaret å gjøre? Jo, der benyttet jeg anledningen til å diskutere diskusjonen med flere. Det virker som flere og flere mener at det ikke har noen hensikt å svare ham. For det første er det som å skvette vann på gåsa. For det andre virker det som hans skudd over mål gjør inntrykk på ganske få. I sommer fortalte en ledende person innenfor EIBI-miljøet, at det var planer om et svar som også foreldre til barn med autisme, skulle være med på. Jeg har imidlertid ikke sett noe svar, så de har kanskje kommet til samme erkjennelse.

Gjengen som hadde Sykehuset Innlandets symposium om behandling av utfordrende atferd. Fra venstre Asbjørg Berget, meg, Bjørn André Torve, Marius Hansen og Irene Kjærstad. At bare Berget er fra Lillehammer, eller gamle Oppland, og fire er fra gamle Hedmark, vil neppe opplandsgjengen ha sittende på seg. Det retter Oppland opp!

Gjerde har også bitt seg merke i at Lovaas i 1974 tok på seg å endre en gutts atferd fra jenteaktig til mer gutteaktig, etter ønske fra foreldrene. Myndighetene støttet studien økonomisk, men den var knapt kommet på trykk før andre atferdsanalytikere kritiserte den. En ting var metodene, men var det som skulle behandles, et reelt problem? Målet var likevel ikke å påvirke gutten til å bli heterofil, selv om studien har blitt misbrukt som dokumentasjon for at «homoterapi» virker. Forsøk på å endre seksuelle legninger drev imidlertid atferdsterapeuter med, og i stor stil, i alle fall til opp på 1980-tallet. En studie tok for seg en ung mann som fantaserte om å bli pisket av en naken mann. Da terapeuten ymtet om at det kunne tyde på homofile tendenser, ble pasienten bekymret, og ville eliminere slike tendenser, og bli heterofil. Dermed fadet man ut den nakne mannen, og fadet inn en kvinne. Fadingen medførte at han ble like stimulert av å fantasere om kvinnens pisking, og da var målet med behandlingen nådd. I andre studier ble det blant annet brukt elektriske støt for å dempe lysten på «avvikende» seksuelle stimuli og objekter, og i det hele tatt var det *mange* slike studier. Ikke rart at *kognitiv* terapi kan være en behagelig betegnelse...

Mens vi snakker om nevrodiversitet, som om ikke vi alle er mer eller mindre forskjellige fra hverandre, fra gjennomsnittet, eller fra hva det skulle være, kan det være på plass å komme inn på en viktig distinksjon innenfor atferdsanalytisk behandling av utfordrende atferd.

Nærmere bestemt tenker jeg på skillet mellom aktive og passive metoder. Førstnevnte går ut på at pasienten eller personen tilpasser seg omgivelsene (og krever selvfølgelig at omgivelsene er OK). Sistnevnte går ut på å tilpasse omgivelsene til pasienten eller personen når omgivelsene er mangelfulle. Passive tiltak må passe som hånd i hanske for de som er opptatt av diversitet, som ikke minst vi atferdsanalytikere er. Vi representerer som kjent en «idiosynkratisk», eller individsæregen, retning der diagnoser og andre kategorielle utgangspunkt for behandling, spiller liten rolle. Et symposium om behandling av utfordrende atferd som Sykehuset Innlandet hadde, inneholdt fire «case-ramlegg». To av dem var «aktive», og to var «passive». Det kan faktisk være nokså representativt for hele feltet. Vi er ikke bare opptatt av å presse alle i samme form, heller tvert om.

Også i år hadde Kai-Ove Ottersen sitt tradisjonsrike symposium som består av eksempler på at behandlingen kan være enkel selv om atferden er alvorlig. Framleggene er såpass forståelige at det knapt trengs noen atferdsanalytisk bakgrunn for å få dem med seg. På Storefjell er det som kjent også innføringsforelesninger for nybegynnere. Hvorfor ikke ha Ottersen-seminaret like etter innføringsforelesningene, slik at de kobles sammen, og markere det i programmet? Det bør i sum kunne gi en meget god innføring!

Kai-Ove Ottersen leder sitt symposium om løsninger som ikke er mer kompliserte enn de trenger å være, som vanlig på en stødig måte. Han har kommet ut av tellingen, men jeg mener at han må ha holdt det ca. 15 ganger.

Selv måtte jeg dra før lørdagens festmiddag, og før leder Terje Gundhus' tale. Han snakket om å nevne at det jobbes med en bok om NAFOs historie som skal være klar til seminaret som markerer 50-årsjubileet i 2023. Jeg kan ikke legge skjul på at jeg jobber en del med den, og at manuset begynner å bli temmelig omfattende. Overraskende mye stoff har dukket opp, og det må faktisk begrenses for at boken ikke skal bli for lang og komplisert. For

den yngre garde kan jeg røpe at foreningen har hatt ikke mindre enn tre navn, at det ikke var noen selvfølge at den skulle bli en ren atferdsanalytisk forening, og at den fra starten hadde to forskjellige typer medlemskap som var bestemt av utdanning og tittel. De første årene hadde foreningen også skyhøye ambisjoner, og en helt annen profil enn i dag. Hvis jeg i tillegg forteller at Carl-Erik Grenness, Lennart Lomell-Jensen og Jon Arne Farsethås punkterte på vei til NAfo-seminaret i 1974, er vel folk nær ved å dø av spenning. Rikholdig blir det uansett.

Det var altså meningen å ha dagsseminar på fredag 19. november, men det ble bare drøyt 20 påmeldte, så vi måtte avlyse. Hovedårsaken til den beskjedne påmeldingen skal være smittesituasjonen, og at mange kommuner har få ansatte å avse i disse tider. Vi må tydeligvis smøre oss med tålmodighet enda en stund.

Ha uansett en fin førjulsvinter.

18. november 2021

Børge Holden

Det er sjelden å se høyfjellet så snøfritt to dager før det blir november. Utsikt fra Storefjelltoppen mot fra venstre Skaget (1685), Langsuene (1558), Rundemellin (1345) og Skarvemellin (1267). Alle fjell ligger i Øystre Slidre, unntatt Langsuene, som ligger i Gausdal.